

Вахніченко О. В.

*Харківський національний університет будівництва та архітектури
(вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна; e-mail: avakhnichenko@gmail.com; orcid.org/0000-0002-1244-8852)*

КРИТІ ГРОМАДСЬКІ ПРОСТОРИ У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті висвітлені особливості організації громадських просторів у структурі міста. Виявлені планувальні та об'ємно-просторові прийоми організації критих громадських просторів в якості частини окремої будівлі та елемента міського середовища. Було виявлено ключові характеристики критих громадських просторів з позиції цілісності, художньої виразності та функціональної насиченості.

Ключові слова: критий громадський простір, міське середовище, організація, прийом, міський інтер'єр.

Вступ. Криті громадські простори стають все більш актуальним компонентом міського середовища, оскільки прагнення до комфорту проявляється на всіх рівнях громадського життя. Покращення якості міського середовища повинно стати пріоритетом для подальшого розвитку міських процесів. Звичайно, у сучасному світі існує проблема відчуженості, тому архітектурні прийоми повинні бути направлені на її ліквідацію. Організація громадського простору у структурі окремої будівлі, комплексу чи в межах міської забудови – це засіб активізації певного кластеру території, його функціональний перезапуск. Для багатьох архітектурних проєктів організація критих громадських просторів є незамінною складовою, оскільки сприяє своєрідній рекламі певної компанії та створює позитивну психологічну атмосферу для всіх діючих осіб у цьому просторі.

Мета дослідження. Виявлення способів та прийомів організації критих громадських просторів у міському середовищі.

Аналіз досліджень. При розгляді даної теми дослідження слід зазначити роботи вчених Р. Саксона, О.Е. Гутнова, Н. Беддінгтона, А.С. Арояна, М. В. Лазаревої, які розглядали питання критих міських просторів у структурі окремої будівлі та в якості елемента міського інтер'єру. Питання художнього образу архітектурних об'єктів розглянуті у роботах А.В. Іконнікова, О.Б. Новикової, З.М. Яргіної.

Результати дослідження. Цілі і підходи до створення громадського простору завжди мають індивідуальний характер,

тому чимала низка проєктів має свої певні особливості в їх організації.

Архітектура створюється на конкретній території, відношення до якої проявляється за допомогою образу. Образ території в цілому формується крізь призму середовищного підходу, де постає проблема співвідношення природного та штучного у реальному середовищі. Бачення простору складається з усталених соціокультурних процесів, які характерні для певної території [1]. Актуальною тенденцією у сучасній архітектурі є прагнення до гуманізації міського середовища як способу комплексного підвищення якості існуючої забудови [2]. Функціонування критого громадського простору залежить від ефективною взаємодії компонентів міського середовища з соціокультурними процесами міста. Організація критих громадських просторів з різноманітними функціями є способом формування мережі критих пішохідних вулиць, рекреаційних зон в межах окремої громадської будівлі або комплексу та улаштування міських залів для різних громадських заходів.

Критий громадський простір як елемент міського середовища виступає в якості своєрідного громадського центру чи міського залу, який притягує та організовує комунікативні процеси. Це просторова одиниця з різноманітною функціональною складовою та, обов'язково, оригінальним дизайнерським рішенням предметно-просторового середовища, що буде сприяти популяризації певного місця серед міських жителів. Критий громадський простір необхідно наповнювати ретельно підібраними знаками, орієнтирами та

символами, які будуть асоціюватись з конкретним місцем.

Публічний міський простір повинен мати свою ідентифікацію, яка складається з трьох основних складових: фізичні характеристики, функціональні дії та символіка. Кожна з цих складових може мати неосяжний діапазон змістовних компонентів та незлічені способи їх об'єднання. Таким чином, публічний простір матиме унікальний зміст, що і буде проявлено у дусі цього місця [3, С. 106]. Багато місць у великих містах були змінені за різними цілями, і не завжди в кращій бік. Для їх відновлення необхідно здійснити заходи, які відновлять гостинність певного місця та послаблять вплив міського транспорту на оточуюче середовище. Реорганізація міських просторів повинна бути направлена на усунення відчуженості та самотності у міському середовищі [4]. Архітектурно-художній вигляд міського середовища – це запорука підтримки здорової та комфортної атмосфери, що сприяє творчому розвитку людини [5, С. 54]. Тому в якості ефективного способу художнього вираження може виступати критий громадський простір, що проявлений у вигляді вулиці-пасажу чи локального міського залу.

У процесі аналізу практичних прикладів було виявлено, що криті громадські простори мають спільні прийоми об'ємно-просторової та планувальної організації. Загалом, за цими показниками було виявлено чотири основні групи критих просторів:

1) *локальний громадський простір* – частина окремої будівлі, що виступає в якості вхідного вестибюлю з мінімальним функціональним наповненням. Як правило такий простір організований у межах приватної офісної будівлі, де основною метою його організації є притягнення відвідувачів або отримання певних пільг та додаткових площ у будівлі. Тому, здебільшого, такі локальні простори мають певні обмеження та умови перебування у ньому, що встановлені приватним власником.

Прикладом організації локального громадського простору може бути будівля Deutsche Bank Place у Сідней (2005 р., арх. Foster + Partners). На рівні землі

відвідувачів зустрічає крита громадська площа, що слугує в якості офісного лобі, де розміщені кафе, магазини та водні інсталяції (рис. 1) [6]. Цей громадський простір також пов'язаний з центральним атриумом, що проходить крізь всю висоту будівлі банку та створює комфорту психологічну атмосферу для співробітників;



Рис. 1. Критий громадський простір будівлі Deutsche Bank Place, Сідней, 2005 р.

2) *об'єднуючий громадський простір* – функціонує у межах окремого комплексу та направлений на збагачення його предметно-просторового середовища. У більшості випадків, цей прийом має замкнуту планувальну схему та концентрує у собі тільки ті функції та елементи, які необхідні у межах даного об'єкта.

Будівля Portcullis House у Лондоні (2001 р., арх. Hopkins Architects) спроектована у традиціях англійських палаців, оскільки розташована у історичному центрі міста (рис. 2). Критий громадський простір – це прямокутний внутрішній двір, в якому розміщуються кафе, бібліотека та елементи благоустрою. Структура будівлі також ретельно узгоджена зі станцією метро [7].

3) *мережевий громадський простір* – організований перетином декількох пішохідних вулиць, що ведуть до спільного центру.

Прикладом даного прийому є будівля The Victoria Square у Белфасті (2008 р., арх. BDP) – багатофункціональний центр, у якому заклади роздрібної торгівлі сконцентровані вздовж відкритих та критих вулиць (рис. 3). Розгалужені шляхи формують мережу облаштованих пішохідних вулиць з благоустроєм на першому рівні та з переходами на другому та третьому. Композиційним центром комплексу вступав крита внутрішня площа перекрита скляним куполом [8];

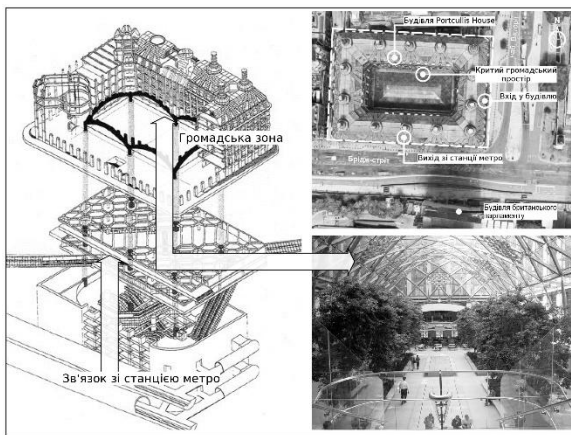


Рис. 2 Критий громадський простір будівлі Portcullis House, Лондон, 2001 р.



Рис. 3 Критий громадський простір The Victoria Square, Белфаст, 2008 р.

4) відокремлений громадський простір – представлений окремо розташованим «залом» у міському середовищі, в якому можливе проведення громадських заходів.

Будівля The Winter Garden у Шеффілді (2002 р., арх. PRSarchitect) є другою фазою проекту «Серце міста» (рис. 4). Даний проект спрямований на покращення міського середовища. Зимовий сад є невід'ємною частиною пішохідних вулиць, яка разом з виставковими галереями формує пішохідний вузол – культурний маршрут до центру міста [9].

Цілісність художнього образу архітектурного об'єкта є основним критерієм при створенні форми [10]. Так само й елементи міського інтер'єру повинні бути узгоджені на різних рівнях, щоб досягти цілісності форми та сприйняття об'єктів.



Рис. 4 Критий громадський простір The Winter Garden, Шеффілд, 2002 р.

Органічне поєднання функцій будівлі з міським середовищем відбувається за рахунок переходу інтер'єру у міський простір. Тому громадський простір виступає важливим елементом у формуванні та узгодженні міського інтер'єру. Включення його у міську забудову може представляти інтерес як для забудовників, так і для городян. Об'єкти, що інтегруються у міський простір, повинні мати високі естетичні якості та сприяти розвитку архітектурного середовища міста в цілому.

Сприйняття середовища в багатьох випадках залежить від відношення до конкретного місця, яке може бути акцентоване на тривале споглядання, емоційно-естетичний аспект або короткочасний стилістичний огляд оточуючого середовища [11, С. 66-67]. Тому образ міста – це результат візуального сприйняття предметно-просторового середовища [12, С. 35]. В такому випадку, організація критих міських просторів має бути співвіднесена у тими аспектами середовища, які є характерними для конкретної місцевості та підкреслюють її особливості.

Спроектований громадський простір виконує соціально-культурну функцію, а тому має розглядатись з позиції комплексного підходу та відповідати таким параметрам як транспортна та пішохідна доступність, функціональна різноманітність чи можливість її створення у майбутньому, візуальний та психологічний комфорт для відвідувачів, розміщення каталізаторів соціальної активності, що підбираються в процесі аналізу конкретної

ділянки проектування, деталізація середовища засобами дизайну.

Планувальна організація критих міських просторів має безпосередній вплив на ефективність використання об'єкта, де вони виконують дві основні соціальні функції: надання комфорту за межами приватних осель та можливість спілкування [13; 14, С. 356]. Архітектурні рішення критих громадських просторів повинні бути направлені на забезпечення високого рівня комфорту та гармонізацію міської забудови.

Висновки. В результаті дослідження було виявлено, що криті громадські простори – це спосіб урізноманітнення та гармонізації компонентів міського середовища. Архітектурні рішення, які дозволяють досягти узгодження компонентів, реалізуються за допомогою організації лінійних та мережевих типів простору чи критої площі – «міського залу». Включення таких об'єктів сприяє комунікації та встановленню «діалогу» між громадянином та міським середовищем. Взаємодія критого громадського простору з міським середовищем формує та урізноманітнює міський інтер'єр в існуючій забудові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архитектура и социальный мир / Отв. редактор И.А. Добрицына. – М. Прогресс-Традиция, 2012. 312 с., ил.
2. Дубинський В.П., Скоробогатько О.В. Ергономічний аспект формування архітектурного партеру. *Науковий вісник будівництва*. 2018. Т. 92. №2. С. 69-73
3. Urban Design Reader / Edited by Carmona M., Tiesdell S. Architectural Press is an imprint of Elsevier Linacre House. 2007. 384 p.
4. Дэй К. Места, где обитает душа: Архитектура и среда как лечебное средство / Пер. с англ. В.Л. Глазычева. М.: Издательство «Ладья», 2000. 280 с.
5. Белоусов В. Н. Оздоровление городской среды – важнейшая градостроительная задача. М.: Знание, 1977. №1. 64 с.

6. Foster + Partners. *Deutsche Bank Place*: веб-сайт. URL: <https://www.fosterandpartners.com/projects/deutsche-bank-place/>
7. Hopkins Architects. *Portcullis House*: веб-сайт. URL: <https://www.hopkins.co.uk/projects/5/100/>
8. BDP. *Victoria-Square*: веб-сайт. URL: <http://www.bdp.com/en/projects/p-z/Victoria-Square/>
9. Pringle. Richards. Sharratt Architects. *Sheffield Winter Garden*: веб-сайт. URL: <http://www.prsarchitects.com/projects/arts-civic/sheffield-winter-garden>
10. Солобай П.А. Категория целостности и её роль в архитектурном творчестве. *Науковий вісник будівництва*. 2016. №3(85). С. 14-16.
11. Яргина З. Н. Эстетика города. М: Стройиздат, 1991. 366 с.
12. Основы формирования архитектурно-художественного облика городов. Белоусов В. Н. и др. М.: Стройиздат, 1981. 192 с.
13. Ароян А. С. Принципы організації критих міських просторів. *Проблеми розвитку міського середовища*. 2013. Вип.9. С. 15-18.
14. Александер К., Исикава С., Силверстайн М. Язык шаблонов. Города. Здания. Строительство. / Пер. с англ. И. Сыровой. М.: Изд-во Студии Артемия Лебедева. 2014. 1096 с.

Вахниченко А.В. КРЫТЫЕ ОБЩЕСТВЕННЫЕ ПРОСТРАНСТВА В ГОРОДСКОЙ СРЕДЕ. В статье выявлены особенности организации общественных пространств в структуре города. Рассмотрены планировочные и объемно-пространственные приемы организации крытых общественных пространств в качестве части отдельного здания и элемента городской среды. Были выявлены ключевые характеристики крытых общественных пространств с позиции целостности, художественной выразительности и функциональной насыщенности.

Ключевые слова: крытое общественное пространство, городская среда, организация, прием, городской интерьер.

Vakhnichenko O.V. COVERED PUBLIC SPACES IN A URBAN ENVIRONMENT. The article highlights features of public spaces' organization in a city structure. Planning and space-spatial methods of covered public spaces' organization are revealed, as part of a separate building and an element of a city environment. Were revealed the key characteristics of the covered public spaces from the point of integrity view, artistic expressiveness and functional saturation.

Key words: covered public space, urban environment, organization, reception, city interior.